

دانشگاه علامه طباطبایی

دانشکده علوم اجتماعی

جهت دریافت درجه‌ی کارشناسی ارشد مطالعات زنان

عنوان

تأثیر مهاجرت شغلی شوهران بر میزان توانمندی همسرانشان در شهرستان لامرد

استاد راهنما: دکتر محمود شهابی

استاد مشاور: دکتر محمدتقی کرمی

محقق: نرگس عابدی

زمستان ۱۳۹۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیم بہ پدر و مادرم، مہربان فرشتگانی کہ

سخنات ناب باور بودن، لذت و غرور دانستن، جسارت خواستن، عظمت رسیدن و تمام

نجر بہ مای یکتا و زیبای زندگیم، مدیون حضور سبز آنہاست

تقدیم بہ برادر عزیزم محمد

یہ پاس مرورزی ہائش.....

پاسکوزاری

خدای رابس ناکرم که از روی کرم، پدر و مادری فداکار به من عطا نمود تا در سایه سار درخت پر مهر وجودشان بیاسایم، از ریشه می آنها شاخ و برگ
لیرم و از سایه می وجودشان در راه

دانش اندوزی تلاش غایم. آنانی که بودشان تاج افتخاری است بر سرم و نشان دلیلی است بر بودنم، چرا که این دو وجود، پس از پروردگار
، پایه می هستی ام بوده اند و دستم را گرفتند و می نمودن راه پرفراز و نشیب زندگی را آموختند. آموزگاران می که برایم زندگی و انسان بودن را معنی
کردند.

پاس بی شائبه ام را تا معلمی می گفتم که همواره در راه انجام این تحقیق از پیچ حمایت و رهنمودی دینگ نکرد، دکتر محمود شهبانی که در این وادی
روشنای راهم بود.

از دکتر محمد تقی کرمی (مشاور) و دکتر ارشد شیر انطاری (داور) نیز برای زحماتشان پاسکوزارم.

چکیده

توانمندی مفهومی است که با مؤلفه‌هایی چون عاملیت، دسترسی به منابع، دستاوردها، مشارکت و آگاهی و..... تعریف می‌شود. هدف این پژوهش شناخت تأثیر مهاجرت شغلی شوهران بر میزان توانمندی همسرانشان در شهرستان لامرد می‌باشد. الگوی نظری مورد استفاده در این پژوهش نظریه‌ی توانمندی نایلا کبیر و نظریه‌ی تواناسازی سارا لانگه می‌باشد. پژوهش از نوع مطالعات توصیفی - تحلیلی است. برای جمع آوری داده‌ها از پرسشنامه استفاده شده و داده‌ها توسط نرم افزار SPSS تجزیه و تحلیل شده‌اند. فرضیات پژوهش در راستای اندازه‌گیری متغیرها تدوین شده‌اند. متغیر مستقل در این پژوهش مهاجرت شغلی شوهر و متغیر وابسته در این پژوهش توانمندی همسرانشان است که شامل قدرت تصمیم‌گیری، آزادی در رفت و آمد، تجربه‌ی خشونت از سوی شوهر، مشارکت اجتماعی، مشارکت اقتصادی، مشارکت سیاسی، دسترسی به آموزش، دسترسی به درآمد شوهر، دارایی منقول و غیر منقول، آگاهی سیاسی، آگاهی حقوقی و قانونی، میزان احساس تنهایی و افسردگی، احساس عزت نفس و خود اثربخشی می‌باشند. در این پژوهش توانمندی زنان در چهار بعد اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و روانی مورد بررسی قرار گرفت نمونه‌ی آماری این پژوهش ۳۸۴ نفر از زنان متأهل لامردی است که با استفاده از جدول مورگان و روش نمونه‌گیری گلوله برفی انتخاب شدند.

نتیجه‌ی آزمون فرضیات نشان داد مهاجرت شغلی شوهران بر میزان توانمندی همسرانشان تأثیر داشته است. به این معنی که مهاجرت شغلی شوهران باعث افزایش میزان توانمندی اجتماعی و میزان توانمندی اقتصادی همسرانشان شده است اما بر میزان توانمندی روانی و میزان توانمندی سیاسی آنان تأثیری نداشته است.

یافته‌های این پژوهش نشان داد زنان دارای همسر مهاجر از لحاظ قدرت تصمیم‌گیری، تجربه‌ی خشونت شوهر، دارایی‌های منقول و غیر منقول، دسترسی به درآمد شوهر، آگاهی‌های حقوقی و قانونی، احساس افسردگی و تنهایی با زنان دارای همسر غیر مهاجر تفاوت معنی‌داری دارند.

فهرست مطالب

فصل ۱: کلیات

۱-۱ مقدمه.....	۲
۱-۲ بیان مسئله.....	۳
۱-۳ هدف اصلی.....	۶
۱-۴ اهداف جزئی تحقیق.....	۶
۱-۵ ضرورت و اهمیت تحقیق.....	۷

فصل ۲: ادبیات تحقیق

۱-۲ مقدمه.....	۹
۲-۲ مرور مفاهیم.....	۹
۱-۲-۲ توانمندی و توانمندسازی.....	۹
۲-۲-۲ اصول توانمندسازی.....	۱۱
۳-۲-۲ زمینه های توانمندسازی.....	۱۲
۴-۲-۲ توانمندی و توانمندسازی زنان.....	۱۳
۵-۲-۲ فرایند توانمندی.....	۱۹
۳-۲-۲ مرور تاریخی.....	۲۱
۱-۳-۲ زنان و اقدامات سازمان ملل.....	۲۱
۱-۳-۲-۱ اعلامیه رفع تبعیض علیه زنان.....	۲۲
۲-۳-۲-۱ کنوانسیون رفع کلیه اشکال تبعیض علیه زنان ۱۹۷۹.....	۲۲
۳-۳-۲-۱ سال بین‌المللی زن و اولین کنفرانس جهانی زن.....	۲۳
۴-۳-۲-۱ دهه ملل متحد برای زنان و کنفرانس‌های کپنهاک و نایروبی.....	۲۳
۵-۳-۲-۱ کنفرانس کپنهاک ۱۹۸۰.....	۲۴
۶-۳-۲-۱ کنفرانس نایروبی و راه کارهای آن ۱۹۸۵.....	۲۴

- ۲-۳-۱-۷ کنفرانس پکن ۱۹۹۵ ۲۵
- ۲-۳-۱-۸ اجلاس مجمع عمومی درباره‌ی زنان ۲۵
- ۲-۳-۲ وضعیت زنان در ایران نسبت به سایر کشورها (گزارش سازمان ملل)..... ۲۶
- ۲-۳-۳ جایگاه مناسب توانمندی زنان در برنامه‌های راهبردی دولت جمهوری اسلامی ایران ۲۷
- ۲-۳-۳-۱ اهم موضوعات مرتبط با توانمندی زنان در قانون برنامه‌ی اول توسعه (۷۲-۱۳۶۸)..... ۲۸
- ۲-۳-۳-۲ اهم موضوعات مرتبط با توانمندی زنان در قانون برنامه‌ی دوم توسعه (۷۸-۱۳۷۴)..... ۲۸
- ۲-۳-۳-۳ اهم موضوعات مرتبط با توانمندی زنان در قانون برنامه‌ی سوم توسعه (۸۳-۱۳۷۹)..... ۲۹
- ۲-۳-۳-۴ اهم موضوعات مرتبط با توانمندی زنان در قانون برنامه‌ی چهارم توسعه (۸۸-۱۳۸۴)..... ۳۰
- ۲-۳-۳-۵ اهم موضوعات مرتبط با توانمندی زنان در قانون برنامه‌ی پنجم توسعه (۹۴-۱۳۹۰) ۳۱
- ۲-۳-۴ عملکرد اداره کل امور بانوان و خانواده استانداری فارس سال ۱۳۹۰ ۳۲
- ۲-۴-۴ مرور تجربی ۳۴
- ۲-۴-۱ عوامل موثر بر توانمندی زنان (تحصیلات، اشتغال، بهداشت، مهاجرت و...)..... ۳۴
- ۲-۴-۱-۱ مطالعات داخلی ۳۸
- ۲-۴-۱-۲ مطالعات خارجی ۴۱
- ۲-۴-۲ مهاجرت و توانمندی زنان ۴۳
- ۲-۴-۲-۱ مهاجرت زنان و توانمندی (مرور دو پژوهش) ۴۴
- ۲-۴-۲-۲ مطالعات داخلی ۴۷
- ۲-۴-۲-۳ مطالعات خارجی ۵۳
- ۲-۵-۵ مرور نظری تحقیق ۶۷
- ۲-۵-۱ نظریه‌های فمینیستی ۶۷
- ۲-۵-۱-۱ تفاوت جنسیتی ۶۷
- ۲-۵-۱-۱-۱ تبیین زیست شناختی ۶۸
- ۲-۵-۱-۱-۲ تبیین نهادی ۶۸
- ۲-۵-۱-۱-۳ تبیین تعاملی و پدیدار شناختی ۶۸

- ۶۹ ۲-۱-۵-۲ نابرابری جنسیتی
- ۷۰ ۲-۱-۵-۱ فمینیسم لیبرال
- ۷۲ ۲-۱-۵-۳ سرکوب جنسیت
- ۷۲ ۲-۱-۵-۳-۱ فمینیسم روانکاوانه
- ۷۳ ۲-۱-۵-۳-۲ فمینیسم رادیکال
- ۷۴ ۲-۱-۵-۴ سرکوب ساختاری
- ۷۴ ۲-۱-۵-۴-۱ فمینیسم سوسیالیستی
- ۷۵ ۲-۱-۵-۵ مردسالاری/پدرسالاری
- ۷۶ ۲-۵-۲ نظریه منابع بلود و ولف
- ۷۸ ۲-۵-۳ نظریه های زن در توسعه
- ۷۸ ۲-۳-۵-۱ نظریه رفاه
- ۷۹ ۲-۳-۵-۲ نظریه برابری
- ۸۰ ۲-۳-۵-۳ نظریه فقرزدایی
- ۸۱ ۲-۳-۵-۴ نظریه ی کارایی
- ۸۲ ۲-۳-۵-۵ نظریه توانمندی
- ۸۳ ۲-۳-۵-۱ توانمندی در اهداف توسعه
- ۸۴ الف) رویکردهای رایج به توانمندی زنان
- ۸۵ ب) توانمندسازی اقتصادی از طریق برنامه های اعتباری
- ۸۵ پ) توانمندسازی از طریق مشارکت سیاسی
- ۸۶ ت) توانمندی، حقوق و بهداشت باروری و جنسی
- ۸۸ ۲-۳-۵-۲ نظریه گروه توانمندی بانک جهانی (نظریه توانمندی آلسوپ و هینسون)
- ۹۰ ۲-۳-۵-۳ نظریه ی لیندا مایوکس (توانمندی از طریق اعطای اعتبارات خرد)
- ۹۱ ۲-۳-۵-۴ نظریه توانمندی نایلا کبیر
- ۹۷ ۲-۳-۵-۵ نظریه ی تواناسازی سارا لانگه
- ۹۹ ۲-۴-۵ جمع بندی نظریات مرور شده
- ۱۰۰ ۲-۵-۵ چارچوب نظری تحقیق

- ۱۰۸ ۲-۵-۶ مدل نظری تحقیق
- ۱۰۹ ۲-۵-۷ فرضیه های پژوهش

فصل ۳: روش شناسی

- ۱۱۲ ۳-۱ مقدمه
- ۱۱۲ ۳-۲ روش تحقیق
- ۱۱۳ ۳-۳ جامعه ی آماری
- ۱۱۳ ۳-۴ واحد تحلیل
- ۱۱۳ ۳-۵ نمونه ی آماری
- ۱۱۴ ۳-۶ روش نمونه گیری
- ۱۱۵ ۳-۷ تعیین حجم نمونه
- ۱۱۵ ۳-۸ تعریف نظری و عملیاتی متغیرها
- ۱۱۶ ۳-۸-۱ تعریف نظری و عملیاتی متغیرهای وابسته
- ۱۳۴ ۳-۸-۲ تعریف نظری و عملیاتی متغیر مستقل
- ۱۳۳ ۳-۸-۳ متغیرهای کنترل
- ۱۳۶ ۳-۸-۴ اعتبار و پایایی ابزار سنجش
- ۱۳۷ ۳-۸-۵ ابزار جمع آوری داده ها
- ۱۳۷ ۳-۸-۶ سطح سنجش متغیرها و شیوه ی تحلیل داده ها

فصل ۴: تجزیه و تحلیل

- ۱۳۹ ۴-۱ مقدمه
- ۱۳۹ ۴-۲ یافته های توصیفی
- ۱۳۹ ۴-۳ آمار استنباطی

فصل پنجم

۱۸۵	۱-۵ خلاصه
۱۸۷	۲-۵ نتیجه گیری
۱۸۷	۱-۲-۵ نتایج توصیفی
۱۹۱	۲-۲-۵ نتایج تبیینی
۱۹۸	۳-۲-۵ پیامدهای نظری
۲۰۳	۴-۲-۵ پیامدهای عملی و توصیه های سیاستی
۲۰۵	۳-۵ پیشنهادهای پژوهشی برای آینده
۲۰۶	۴-۵ محدودیتهای تحقیق
۲۰۷	فهرست منابع
۲۱۷	پیوست
۲۲۶	چکیده انگلیسی

فهرست جداول

۱۲۰	جدول شماره ۲-۳ جدول شاخص تصمیم گیری
۱۲۱	جدول شماره ۳-۳: شاخص آزادی
۱۲۲	جدول شماره ۴-۳: تجربه خشونت از سوی مرد
۱۲۳	جدول شماره ۵-۳: شاخص مشارکت
۱۲۴	جدول شماره ۶-۳: شاخص دسترسی به آموزش
۱۲۵	جدول شماره ۷-۳: شاخص دسترسی به درآمد شوهر
۱۲۶	جدول شماره ۸-۳: شاخص توانمندی روانی
۱۲۷	جدول شماره ۹-۳: شاخص آگاهی سیاسی
۱۲۸	جدول شماره ۱۰-۳: شاخص آگاهی حقوقی و قانونی
۱۲۹	جدول شماره ۱۱-۳: شاخص مشارکت اقتصادی
۱۳۲	جدول شماره ۱۲-۳: شاخص مشارکت سیاسی
۱۳۶	جدول شماره ۱۳-۳: مقدار آلفای کرومباخ در پیش آزمون

- جدول شماره ۴-۱: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب سن ۱۴۰
- جدول شماره ۴-۲: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب سن همسر ۱۴۰
- جدول شماره ۴-۳: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب تحصیلات ۱۴۱
- جدول شماره ۴-۴: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب تحصیلات همسر ۱۴۲
- جدول شماره ۴-۵: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب تعداد سال‌های ازدواج ۱۴۲
- جدول شماره ۴-۶: : توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب تعداد فرزندان ۱۴۳
- جدول شماره ۴-۷: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب تعداد فرزندان پسر ۱۴۱
- جدول شماره ۴-۸: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب تعداد فرزندان دختر ۱۴۴
- جدول شماره ۴-۹: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب اشتغال ۱۴۵
- جدول شماره ۴-۱۰: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب سابقه مهاجرت بستگان ۱۴۵
- جدول شماره ۴-۱۱: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب درآمد ماهیانه همسر ۱۴۶
- جدول شماره ۴-۱۲: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب درآمد ماهیانه از طریق اشتغال
- سود سهام، سود سپرده بانکی، خرید و فروش، اجاره بها ۱۴۷
- جدول شماره ۴-۱۳: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب مقصد مهاجرت همسر ۱۴۷
- جدول شماره ۲-۱۴: : توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب تعداد سال‌های مهاجرت شغلی
- همسر ۱۴۸
- جدول شماره ۴-۱۵: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب تعداد ماه‌های اقامت
- همسر در کشور مقصد ۱۴۸
- جدول شماره ۴-۱۶: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب تعداد ماه‌های اقامت
- همسر در لامرد ۱۴۹
- جدول شماره ۴-۱۷: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب مدت فرستادن پول توسط
- همسر ۱۴۹
- جدول شماره ۴-۱۸: توزیع درصد و میانگین پاسخگویان بر حسب گویه‌های قدرت تصمیم
- گیری ۱۵۰
- جدول شماره ۴-۱۹: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب قدرت تصمیم‌گیری ۱۵۱

جدول شماره ۴-۲۰: توزیع درصد و میانگین پاسخگویان بر حسب گویه های آزادی در رفت و آمد.....	۱۵۲
جدول شماره ۴-۲۱: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب آزادی در رفت و آمد.....	۱۵۳
جدول شماره ۴-۲۲: توزیع درصد و میانگین پاسخگویان بر حسب گویه های خشونت همسر.....	۱۵۴
جدول شماره ۴-۲۳: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب میزان خشونت همسر.....	۱۵۵
جدول شماره ۴-۲۴: توزیع درصد و میانگین پاسخگویان بر حسب گویه های مشارکت اجتماعی.....	۱۵۶
جدول شماره ۴-۲۵: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب میزان مشارکت اجتماعی.....	۱۵۷
جدول شماره ۴-۲۶: توزیع درصد و میانگین پاسخگویان بر حسب گویه های مشارکت سیاسی.....	۱۵۸
جدول شماره ۴-۲۷: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب میزان مشارکت سیاسی.....	۱۵۹
جدول شماره ۴-۲۸: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب میزان آگاهی سیاسی.....	۱۵۹
جدول شماره ۴-۲۹: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب میزان آگاهی حقوقی و قانونی.....	۱۶۰
جدول شماره ۴-۳۰: توزیع درصد و میانگین پاسخگویان بر حسب گویه های مشارکت اقتصادی.....	۱۶۱
جدول شماره ۴-۳۱: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب میزان مشارکت اقتصادی.....	۱۶۲
جدول شماره ۴-۳۲: توزیع درصد و میانگین پاسخگویان بر حسب گویه های دسترسی به درآمد شوهر.....	۱۶۳
جدول شماره ۴-۳۳: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب میزان دسترسی به درآمد شوهر.....	۱۶۴
جدول شماره ۴-۳۴: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب میزان دسترسی به آموزش.....	۱۶۴
جدول شماره ۴-۳۵: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب میزان دارایی منقول و غیرمنقول.....	۱۶۵
جدول شماره ۴-۳۶: توزیع درصد و میانگین پاسخگویان بر حسب گویه های عزت نفس.....	۱۶۶
جدول شماره ۴-۳۷: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب میزان عزت نفس.....	۱۶۶

جدول شماره ۴-۳۸: توزیع درصد و میانگین پاسخگویان برحسب گویه های احساس خوداثر بخشی.....	۱۶۷
جدول شماره ۴-۳۹: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب میزان احساس خود اثر بخشی.....	۱۶۸
جدول شماره ۴-۴۰: توزیع درصد و میانگین پاسخگویان برحسب گویه های احساس تنهایی و افسردگی.....	۱۶۸
جدول شماره ۴-۴۱: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب میزان احساس تنهایی و افسردگی.....	۱۶۹
جدول شماره ۴-۴۲: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب میزان توانمندی.....	۱۶۹
جدول شماره ۴-۴۳: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب میزان توانمندی اجتماعی.....	۱۷۰
جدول شماره ۴-۴۴: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب میزان توانمندی سیاسی.....	۱۷۱
جدول شماره ۴-۴۵: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب میزان توانمندی اقتصادی.....	۱۷۱
جدول شماره ۴-۴۶: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب میزان توانمندی روانی.....	۱۷۲
جدول شماره ۴-۴۷: نتایج آزمون تفاوت معنی دار میانگین دو گروه از زنان لامردی بر حسب میزان توانمندی.....	۱۷۳
جدول شماره ۴-۴۸: نتایج آزمون تفاوت معنی دار میانگین دو گروه از زنان لامردی بر حسب میزان توانمندی اجتماعی.....	۱۷۳
جدول شماره ۴-۴۹: نتایج آزمون تفاوت معنی دار میانگین دو گروه از زنان لامردی بر حسب میزان توانمندی سیاسی.....	۱۷۴
جدول شماره ۴-۵۰: نتایج آزمون تفاوت معنی دار میانگین دو گروه از زنان لامردی بر حسب میزان توانمندی اقتصادی.....	۱۷۴
جدول شماره ۴-۵۱: نتایج آزمون تفاوت معنی دار میانگین دو گروه از زنان لامردی بر حسب میزان توانمندی روانی.....	۱۷۵
جدول شماره ۴-۵۲: نتایج آزمون تفاوت معنی دار میانگین دو گروه از زنان لامردی بر حسب قدرت تصمیم گیری.....	۱۷۵
جدول شماره ۴-۵۳: نتایج آزمون تفاوت معنی دار میانگین دو گروه از زنان لامردی بر حسب	

آزادی در رفت و آمد.....	۱۷۶
جدول شماره ۴-۵۴: نتایج آزمون تفاوت معنی دار میانگین دو گروه از زنان لامردی بر حسب	
خشونت همسر.....	۱۷۶
جدول شماره ۴-۵۵: نتایج آزمون تفاوت معنی دار میانگین دو گروه از زنان لامردی بر حسب	
مشارکت اجتماعی.....	۱۷۶
جدول شماره ۴-۵۶: نتایج آزمون تفاوت معنی دار میانگین دو گروه از زنان لامردی بر حسب	
مشارکت سیاسی.....	۱۷۷
جدول شماره ۴-۵۷: نتایج آزمون تفاوت معنی دار میانگین دو گروه از زنان لامردی بر حسب	
آگاهی سیاسی.....	۱۷۸
جدول شماره ۴-۵۸: نتایج آزمون تفاوت معنی دار میانگین دو گروه از زنان لامردی بر حسب	
آگاهی حقوقی و قانونی.....	۱۷۸
جدول شماره ۴-۵۹: نتایج آزمون تفاوت معنی دار میانگین دو گروه از زنان لامردی بر حسب	
مشارکت اقتصادی.....	۱۷۹
جدول شماره ۴-۶۰: نتایج آزمون تفاوت معنی دار میانگین دو گروه از زنان لامردی بر حسب	
میزان دارایی‌های منقول و غیر منقول.....	۱۷۹
جدول شماره ۴-۶۱: نتایج آزمون تفاوت معنی دار میانگین دو گروه از زنان لامردی بر حسب	
دسترسی به درآمد شوهر.....	۱۸۰
جدول شماره ۴-۶۲: نتایج آزمون تفاوت معنی دار میانگین دو گروه از زنان لامردی بر حسب	
دسترسی به آموزش.....	۱۸۰
جدول شماره ۴-۶۳: نتایج آزمون تفاوت معنی دار میانگین دو گروه از زنان لامردی بر حسب	
میزان عزت نفس.....	۱۸۱
جدول شماره ۴-۶۴: نتایج آزمون تفاوت معنی دار میانگین دو گروه از زنان لامردی بر حسب	
میزان خود اثر بخشی.....	۱۸۱
جدول شماره ۴-۶۵: نتایج آزمون تفاوت معنی دار میانگین دو گروه از زنان لامردی بر حسب	
میزان احساس تنهایی و افسردگی.....	۱۸۲
جدول شماره ۴-۶۶: نتایج فرضیات تحقیق در بین دو گروه از زنان لامردی.....	۱۸۳

فصل ۱

کلیات

۱- مقدمه

شهرستان لامرد با مساحت ۳۹۱۵ کیلومتر مربع در فاصله‌ی ۴۶۴ کیلومتری از مرکز استان در جنوبی‌ترین نقطه‌ی استان فارس قرار دارد (خرمایی، ۱۳۹۰: ۵). جمعیت این شهرستان طبق آخرین سرشماری (۸۳۹۱۶) می‌باشد (مرکز آمار ایران، سرشماری ۱۳۸۵). شرایط بد اقلیمی و آب و هوایی، عدم رونق کشاورزی، نزدیکی به کشورهای حوزه‌ی خلیج فارس و ... باعث شده که بسیاری از مردان این شهرستان از دیر باز برای تأمین معاش خود و خانواده‌هایشان به کشورهای حوزه‌ی خلیج فارس مهاجرت کنند. این مهاجرت‌ها آثار فراوانی را در این شهرستان در پی داشته است. وجوه ارسالی از طرف مهاجران به سوی این شهرستان تغییرات فراوانی را در سطح خرد و کلان به وجود آورده است. تغییرات در سطح کلان، شامل اقداماتی است که در جهت عمران و آبادی شهرستان صورت گرفته است. از مهم‌ترین این اقدامات، تأسیس فرودگاه بین‌المللی لامرد (که جا به جایی مهاجران را آسان کرده است) تأسیس دانشگاه آزاد، ساخت مدارس و ... می‌باشد. اما تأثیرات در سطح خرد، تغییراتی است که در سطح خانواده‌های این مهاجران روی داده است. افزایش رفاه و مهم‌تر از همه‌ی این موارد، تغییری است که در سطح توانمندی همسران این مردان به وجود آمده است. این زنان در قسمت اعظم سال جدا از شوهرانشان زندگی می‌کنند. هرچند افزایش منابع مالی از طریق وجوه ارسالی برای آن‌ها فراهم شده است اما در عوض، غیاب همسر، مسئولیت‌های زنان را در زندگی افزایش داده است. این امر پیامدهای مثبت و منفی روانی و اجتماعی زیادی را در پی داشته است. شاید احساس خود اثربخشی، احساس تنهایی و افسردگی، افزایش حوزه‌ی تصمیم‌گیری، افزایش آزادی، از مهم‌ترین این تأثیرات باشد به نظر می‌رسد این شرایط بستر را برای توانمند شدن این زنان فراهم می‌آورد.

۲-۱ بیان مسئله

مهاجرت‌های شغلی مردان، به کشورهای دیگر، در شرایطی که خانواده‌های آن‌ها در کشور مبدأ می‌مانند یکی از انواع شایع مهاجرت در بسیاری از کشورهای آفریقایی، آمریکای لاتین و آسیا است (گزارش جمعیت سازمان ملل: ۲۰۰۲).

این مهاجرت‌ها اثرات گسترده‌ای بر خانواده‌های مهاجران دارد. از آنجا که این نوع از مهاجرت، به عنوان یک استراتژی برای بقا در نظر گرفته شده، تأثیر آن بیشتر از طریق وجوه ارسالی برای خانواده‌ی مهاجران دیده شده است. در بسیاری از مطالعات بیان شده که وجوه ارسالی مسکن بهتر و استانداردهای زندگی بالاتری را برای خانواده‌های مهاجران پدید آورده است. (علیحسینی ۱۳۸۶ به نقل از کونل^۲: ۱۹۷۶. رمپل و لودل^۳: ۱۹۷۸. راجرز^۴: ۲۰۰۰، اوبرای و سینگ^۵: ۱۹۸۳، یادا^۶: ۱۹۸۹. مهتا^۷: ۱۹۹۰، گوش و شارما^۸: ۱۹۹۵. سینگ^۹: ۲۰۰۰، گزارش جمعیت سازمان ملل: ۱۹۸۳).

یکی از اثرات مهم این مهاجرت‌ها در منطقه مبدأ، اثری است که بر زندگی زنان در خانواده‌های مهاجران می‌گذارد. زمانی که مردان برای رفاه خانواده به مهاجرت اقدام می‌کنند، همسران آنان که در مبدأ مانده‌اند، ناچارند سختی‌ها و مشکلات زیادی را تحمل کنند. افزایش مسئولیت آن‌ها در مدیریت امور خانواده و برآورده کردن انتظارات اجتماعی منجر به فشارهای روحی بیشتری برای این زنان می‌شود. درآمدی که مردان برای خانواده‌ی خود می‌فرستند و جدایی فیزیکی زن و شوهر از یکدیگر از جمله عواملی است که باعث تغییراتی در نهاد خانواده، و شرایط زندگی زنان می‌شود. در حالی که در جوامع کمتر توسعه یافته به طور معمول زنان نقش کمتری در مدیریت خانواده و اداره منابع مالی دارند، اما در غیاب شوهران، آن‌ها مسئول اداره خانواده و گرداندن امور می‌شوند. آن‌ها مجبور می‌شوند که در بانک حساب باز کنند؛ با ادارات دولتی ارتباط برقرار کنند؛ برای نحوه توزیع درآمد در خانواده تصمیم بگیرند؛

¹ - Population Report.

² - Connell .

³ - Rempbel & Lobdell .

⁴ - Rodgers .

⁵ - Oberia A . S.& H . K . M . Singh

⁶ - Yadava .

⁷ -Mehta

⁸ -Ghosh & Sharma .

⁹ - Singh .

به امور تحصیلی فرزندان رسیدگی کنند و بسیاری موارد دیگر را خود بر عهده بگیرند. انجام این امور باعث می‌شود که زنان مهارت‌های جدیدی کسب کرده و اعتماد به نفس بیشتری پیدا کنند. اما این تأثیرات همیشه مثبت و به نفع زنان نیست. غیبت سرپرست خانواده و نبود پدر در خانواده (در قسمت اعظم سال) موجب بروز مصائب و مشکلات عدیده اجتماعی و خانوادگی مخصوصاً در ارتباط با تربیت فرزندان می‌گردد. همچنین ممکن است تنهایی و جدایی از شوهران برای زنان جوان عواقب روحی به همراه داشته و آنان را دچار افسردگی کند. داشتن مسئولیت‌های زیاد نیز می‌تواند از جمله معایب آن باشد.

در برخی از مطالعات نشان داده شده است که غیبت شوهر آزادی در رفت و آمد را برای زنان موجب می‌شود علاوه بر این در تصمیم‌گیری‌ها از استقلال بیشتری برخوردار می‌شوند. (گولاتی: ۱۹۹۳). هوگو^۱: ۱۹۹۵، هادی^۲: ۱۹۹۹). تحقیقات در خاورمیانه و آسیا نشان داده است که قدرت زنان در مواقعی که مردان برای کار مهاجرت می‌کنند، افزایش می‌یابد (همام^۳: ۱۹۸۱، کیلی و ست^۴: ۱۹۸۴، کیدر^۵: ۱۹۸۸..مورسی^۶: ۱۹۸۵).

با وجود این، غیبت شوهر زندگی را برای زن سخت‌تر می‌کند. زن مجبور است بسیاری از وظایفی را که به طور معمول به مرد محول شده است را خود به تنهایی انجام دهد. علاوه بر کارهای معمول خانه و مراقبت از فرزندان، زن مجبور است تمام امور بیرون از منزل را به تنهایی مدیریت کند. علاوه بر این زنان در غیاب مردان احساس تنهایی می‌کنند. (بوز^۷: ۲۰۰۰، جت لی^۸: ۱۹۸۷). مطالعه ای که بر روی این زنان در هند انجام شده نشان داده است که این زنان فشارهای روحی خاصی را به دلیل مسئولیت‌های سنگین و تصمیم‌گیری در غیاب شوهر تجربه کرده‌اند (گولاتی^۹: ۱۹۹۳).

با وجود این، تأثیرات مثبت و منفی این نوع مهاجرت‌ها بر زنان در همه جوامع یکسان نیست و عوامل متعددی می‌تواند آن را تحت تأثیر قرار دهد. زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی و هنجارها و رسوم هر جامعه می‌تواند در نحوه اثرپذیری زنان از این پدیده‌ی اجتماعی تأثیرگذار باشد.

¹ - Hogo .

² - Hadi .

³ - Hammam .

⁴ - Keely & Saket .

⁵ - Keyder .

⁶ - Morsy .

⁷ - Bose .

⁸ - Jetly .

⁹ - Gulati .

مطالعات و مشاهدات مقدماتی در شهرستان لامرد حاکی از آن است که پدیده‌ی مهاجرت شغلی شوهران به کشورهای حوزه‌ی خلیج فارس سابقه‌ی ای بیش از نیم قرن دارد. هر چند کمترین اطلاعات درباره‌ی آمار مردانی که در شهرستان لامرد به کشورهای حوزه‌ی خلیج فارس مهاجرت می‌کنند وجود ندارد اما چنین به نظر می‌رسد که این نوع مهاجرت‌ها در این ناحیه از کشور به دلیل شرایط بد اقلیمی و جغرافیایی و عدم رونق اقتصادی بسیار رایج است چنانکه بسیاری از مردان حتی قبل از تشکیل خانواده برای تأمین معاش مجبورند به این کشورها مهاجرت کنند. از طرفی زنانی که با این مردان ازدواج می‌کنند این شیوه از زندگی را می‌پذیرند و به عنوان امری محتوم و قطعی به دوری از شوهرانشان برای مدت زیادی از سال تن در می‌دهند.

زنان لامردی که شوهرانشان مهاجرت شغلی و کار در کشورهای عربی حوزه‌ی خلیج فارس را به عنوان شیوه‌ی تأمین معاش انتخاب کرده‌اند، همانند زنان دیگر نقاط دنیا که شوهر مهاجر دارند ناچارند از نقش‌های صرفاً زنانه فراتر روند. این‌گونه زنان ناچارند وظایف و اختیاراتی که به طور معمول در چنین جوامعی به عهده‌ی مرد خانواده است را بر عهده بگیرند، در امور خانوادگی تصمیم بگیرند، وارد عرصه‌ی عمومی شوند و قلمرو اجتماعی را حداقل برای رفع نیازهایشان تجربه کنند این‌گونه زنان در غیاب شوهرانشان مهارت‌های جدید کسب می‌کنند، در حوزه‌های مختلف خانوادگی تصمیم‌گیری می‌کنند، بر اختیاراتشان افزوده می‌شود و آزادی در رفت و آمد را تجربه می‌کنند. دسترسی به درآمد شوهرانشان و اختیاری که برای خرج کردن آن دارند احساس عاملیت را در آن‌ها تقویت می‌کند، اعتماد به نفس و مهارت‌های جدیدی که آن‌ها در پی غیاب شوهرانشان و انجام مسئولیت‌های متعدد کسب می‌کنند این احساس را در آن‌ها تقویت می‌کند که می‌توانند با دشواری‌ها روبرو شوند و اهدافشان را در زندگی محقق سازند این امر باعث می‌شود تا از نقش‌های جنسیتی فراتر روند و کارهایی انجام دهند که به طور معمول در حیطه‌ی وظایف مردان به عنوان سرپرست خانواده و قدرت برتر تعریف شده است همه‌ی این موارد باعث می‌شود تا زنانی که ناچارند برای اداره‌ی امور زندگی‌شان وارد عرصه‌ی عمومی شوند مشارکت را در سطوح مختلف اقتصادی، اجتماعی و سیاسی تجربه کنند.

در نهایت چنین انتظار می‌رود مهاجرت شغلی شوهران به کشورهای حوزه‌ی خلیج فارس، عاملیت، دسترسی به منابع، مشارکت در ابعاد مختلف اجتماعی، سیاسی و اقتصادی و افزایش آگاهی و دستاوردهایی چون احساس خود اثر بخشی و عزت نفس را برای همسرانشان در شهرستان لامرد در پی- داشته باشد.

بنابراین ما در این پژوهش با جمع‌بندی موارد مذکور، به دنبال شناخت تأثیر پدیده‌ی مهاجرت‌های شغلی شوهران به کشورهای حوزه‌ی خلیج فارس، بر میزان توانمندی همسرانشان در شهرستان لامرد هستیم. علاوه بر این، پژوهش حاضر در پی شناخت تأثیر این مهاجرت‌ها بر ابعاد گوناگون توانمندی در این دسته از زنان می‌باشد، ابعاد توانمندی مورد مطالعه در این پژوهش شامل بعد اجتماعی، بعد اقتصادی، بعد سیاسی و بعد روانی است.

۱-۳ هدف اصلی تحقیق

هدف اصلی این تحقیق، شناخت تأثیر مهاجرت شغلی شوهران به کشورهای حوزه‌ی خلیج فارس، بر میزان توانمندی همسرانشان در شهرستان لامرد است.

۱-۴ اهداف جزئی تحقیق

در این پژوهش علاوه بر شناخت تأثیر مهاجرت شغلی شوهران بر میزان توانمندی همسرانشان به عنوان هدف اصلی این پژوهش، به دنبال اهداف دیگری نیز هستیم:

- شناخت تأثیر مهاجرت شغلی شوهران بر میزان توانمندی اجتماعی همسرانشان
- شناخت تأثیر مهاجرت شغلی شوهران بر میزان توانمندی سیاسی همسرانشان
- شناخت تأثیر مهاجرت شغلی شوهران بر میزان توانمندی اقتصادی همسرانشان
- شناخت تأثیر مهاجرت شغلی شوهران بر میزان توانمندی روانی همسرانشان